

LA PROCESSÓ DE DIJOUS SANT O DE LA SANG A BELLPUIG (SEGLES XVII-XIX)

per Ramon Miró Baldrich

MOTIVACIÓ

És, aquesta, la processó més important que se celebrava durant la Setmana Santa a l'Edat Moderna i hi eren implicades les diferents entitats de cada població, especialment confraries i convents. Prohibides, a la segona meitat del segle XVI, les representacions de passions, fou a través d'aquesta processó que es volgué representar, d'una manera mixta –amb estàtues, però també amb figures representades per persones actuant–, les diverses escenes de la passió de Jesús.

Anteriorment, en el nostre treball sobre el teatre a Bellpuig,¹ recollírem ja textos sobre la processó del Dijous Sant com a mostres d'una continuïtat de l'interès per la representació de la passió en el segle XVII, després de les possibles representacions del davallament que apuntàvem com a realitzades a la segona meitat del segle anterior. Una i altra història, les aplegàvem sota l'epígraf general de “Teatre religiós de tradició medieval”.

Ens interessa ara fer un seguiment més detallat de com evolucionà aquesta processó, així com una anàlisi dels seus elements per donar una imatge més viva de com degueren realitzar-se aquestes processons a la vila i de quina manera feien revivre, anyalment, la passió de Crist en aquelles dates assenyalades de la Setmana Santa.

Reprenem, per això, textos ja editats aleshores, i els ampliem en el possible, especialment a través del seguiment dels llibres de la confraria de la puríssima

---

1) “El teatre a Bellpuig durant l'Edat Moderna”, dins *Miscel·lània d'Estudis. Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, núm. 15 (Bellpuig, juny 2002), pàg. 19-53.

Sang de Jesucrist,² puix que era aquesta, la confraria de la Sang, qui es feia càrrec de l'organització anyal d'aquesta processó, dita també processó de la Sang, a les diferents poblacions on existia.

EL DIJOUS SANT I EL DIVENDRES SANT

En la memòria ritualitzada per l'Església de la passió de Crist durant la Setmana Santa, tenim l'inici amb el Diumenge de Rams (que representava l'entrada de Jesús a Jerusalem, celebrada amb la benedicció de rams), el Dijous Sant (amb el sant sopar, l'oració a l'hort i la presa de Jesús), el Divendres Sant (amb la crucifixió i la mort) i el Diumenge de Pasqua (amb la celebració de la resurrecció), completat amb les caramelles, en què les corals juvenils han expressat l'alegria de la resurrecció.

La rememoració de la passió era concentrada en el Dijous Sant i el Divendres Sant, i eren aquests els dos dies de les processons penitencials que en feien memòria de manera més explícita. Amb el temps hi hagué una ampliació també a processons del Divendres de Dolors o de Passió (el divendres anterior al Divendres Sant), a què fou desplaçada la processó de la congregació dels Dolors (com encara es manté avui a Bellpuig); i també al Diumenge de Rams (com a Lleida o a Vic).

En el segle XVIII hem pogut seguir la presència del monument a l'interior de l'església parroquial, sembla, a càrrec dels preveres de la Unió, o almenys compartint-ne despeses, potser, amb la Comunitat. És al monument on, el Dijous Sant, hi és reservada l'eucaristia que s'ha consagrat a l'ofici, mentre al del Divendres Sant és tornada a l'altar, després de l'adoració de la creu.

A inicis del segle XX, sabem que hi havia monuments a tres esglésies de la població: l'església parroquial, l'església de la casa convent de les germanes carmelites i l'església del convent de Sant Bartomeu, de pares paüls. I que la gent devota feia la “visita als monuments”.³

El Divendres Sant, a les sis del matí, se celebrava la processó cap al convent tot resant el rosari i, a la tornada cap a l'església parroquial, amb la realització del viacrucis, que anava assenyalat ja per les catorze estacions distribuïdes al llarg del

---

2) Els llibres de la confraria conservats són tres: *Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805*, *Llibre del Sancrist y Parròquia de Bellpuig, 1814-1920* i el tercer, *Llibre d'actes de la confraria de la puríssima Sang de N. Senyor Jesucrist, 1953-1965*, que ja és de la postguerra i no ens interessa ara. Dels dos primers, el primer està foliat i el segon paginat, així que les referències (a foli o a pàgina), a més de l'any, indiquen clarament a quin dels dos trametem en endavant.

3) A la crònica de Bellpuig apareguda a *Lo Pla d'Urgell*, núm. 47 (Bellpuig, 22.03.1913), consta la nota: “Les funcions de Setmana Santa s'han celebrat amb lo lluïment de consuetud, essent innombrable la concurrencia que ha assistit al Via-Crucis i a la visita dels Monuments parats a l'Iglesia Parroquial, Convents de PP. Pauls i Germanes Carmelites.” (pàg. 4). Per a Tàrraga i Cervera en vam fer el seguiment a “Setmana Santa a Tàrraga (segles XV-XVII)”, dins *URTX*, núm. 11 (Tàrraga, 1998), pàg. 89-104.

recorregut i representades en rajoles de ceràmica acolorides on eren visibles les diferents escenes de la passió.⁴

LA PROCESSÓ DE LA SANG

La processó del Dijous Sant o de la Sang, com s'ha conegut més popularment, la trobem adscrita a la confraria de la puríssima Sang des de la fundació d'aquesta, a Bellpuig, cap al 1622.

Des dels primers comptes de la confraria trobem despeses específiques al dia de Dijous Sant. Són, en concret, per al Dijous Sant de 1627, despeses en fer vestes amb bocaram negre, fil blau i botons negres per als confreres que van a llocs de representació de la confraria (portant l'esdendard i portant la creu de la confraria, o acompanyant el pas). Despeses en les atxes que porten a càrrec de la confraria. Despeses en adobar i rentar la roba dels deixuplinants, així com en les pólvores per restrènyer les ferides i pa i vi perquè es recuperin.⁵

Hi ha també les despeses en teia per a les graelles i en pagar l'home que alimentava i encenia les graelles per a il·luminar el pas de la processó. I, finalment, el pagament d'un sou a cada un dels portadors del misteri del Sepulcre.⁶

Uns comptes posteriors, de l'any 1634, presenten les despeses de la Setmana Santa separades de la resta, amb l'especificació que li foren encomanades a Francisco Llobera explícitament pel Capítol de la confraria. En elles veiem el pagament a més personatges de la processó: a més del pagament als quatre portadors del sant Sepulcre hi ha també el pagament al nunci, al tabaler i a un home que feia de Simó Cirineu.

I encara es veuen més augmentades aquestes despeses en els comptes del Dijous Sant de 1639, en què hi ha despeses també en una col·lació als cantors, en la qual es despenen dues lliures i sis sous; i també mitja quartera d'ametlles per a la col·lació.

A més a més, hi ha despeses en fer llanternes (sis sous) i en les candeles de sèu per a les llanternes (sis sous més).

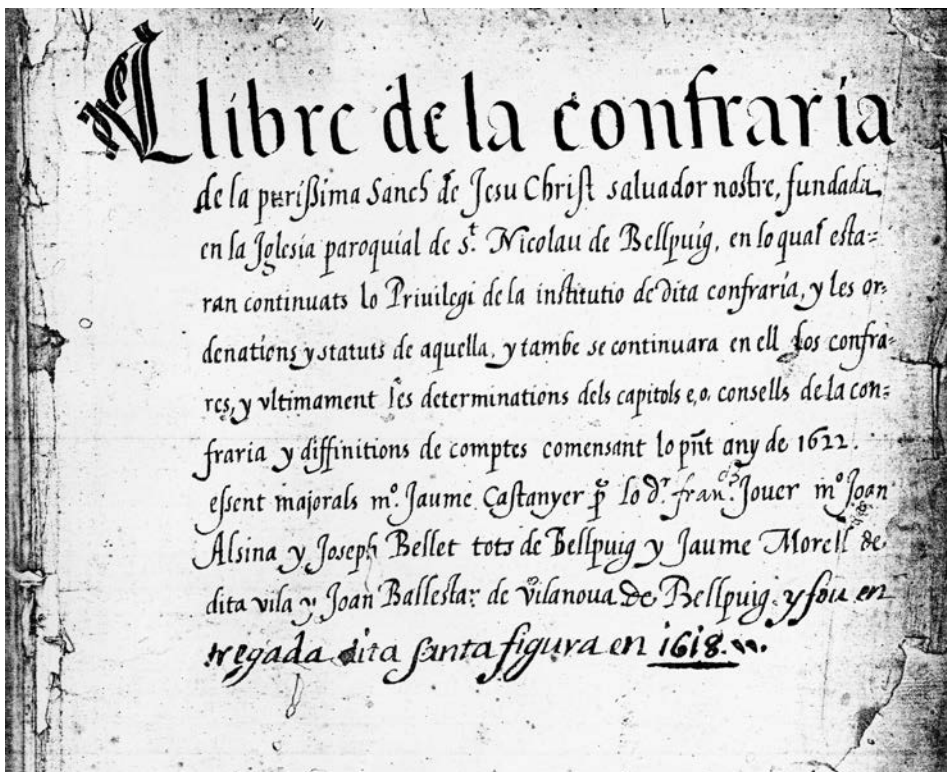
De mitjan segle XVII són tant un inventari de la confraria com l'única ordinació de la processó que en conservem.

---

4) Vegeu el treball de Joan YEGUAS, "Sobre els viacrucis de Bellpuig i de Passanant. Nota ceràmica a Torregrossa" a *Miscel·lània d'estudis. Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, núm. 27 (Bellpuig, 2014), pàg. 79-97.

5) És curiosa la correspondència que es fa entre possible sang vessada dels deixuplinants i vi a beure per recuperar-se. Ve a continuar la relació establerta ritualment en l'eucaristia.

6) Vegeu-ne els comptes al primer document que hem recollit a l'annex final.

Foli 1 r del primer llibre de la confraria de la puríssima Sang.

L'inventari és de l'any 1657 i els elements que podríem ressaltar com a utilitzables a la processó de Dijous Sant són:

Les brandoneres de llautó.

Les nou vestes de bocaram.

La bandera de tafetà negre.

Els dos penons de bocaram verd.⁷

L'estendard de tafetà verd.

Les dues astes amb forquilla per portar la santa figura (en general, doncs, per portar o ajudar a portar un crucifix gran).

La campaneta.

7) Segons el DCVB, el bocaram era una tela gruixuda procedent de Pèrsia.

L'ORDINACIÓ DE LA PROCESSÓ

L'ordinació de la processó no va datada, però podríem situar-la a la segona meitat del segle XVII. Permet saber algunes dades sobre el recorregut: la processó s'ordena a la sortida de l'església parroquial i va fins al convent, on, segurament, devia fer-se algun ofici religiós, o simplement servia de punt extrem per a iniciar el retorn cap a l'església parroquial, on acabava.

El fet que l'ordinació presenti algunes anotacions en lletra més petita permet pensar que devia ser utilitzada una colla d'anys i, així, admetia alguns petits canvis que s'hi anaven produint.

L'estructura és típica d'una processó de tipus penitencial i, per alguna anotació presa al vol, podem comparar-la amb la típica processó de deprecació o petició de pluja que es feia quan decidien que calia realitzar-la per demanar aigua (que Déu els enviés pluja).⁸

Música	Representació de la Passió	Institucions	Altres
tabal			
trompeta			
campaneta			
		estendards negres, nois	
		crucifix del castell	
	improperis de la passió (nois)		
	creu nua (nois vestits de blanc)		
		nois escola + mestre	
		bandera de la confraria	
	Ecce Homo	(confr. Sant Roc)	
	el portant la creu amb Simó Cirineu		
			terç deixuplants
capella de cantors			
	crucifix + ajudants	(confr. de la Sang)	
			terç deixuplants
	misteri de N ^a S ^a de la Soledat	(viudes + 2 ancians)	
			terç deixuplants
	Sepulcre, centurió i criat	(confr. St Esteve i St Nom)	
capella cantors			
		Unió de preveres	
	Vera Creu	(Unió)	
		governador, batlle, paers	
		homes, a doble reng	
		dos prohoms vells	
		donees, a doble reng	

8) Per exemple, a la descripció de la processó treta a l'abril de 1718 per a demanar pluja, consta que vénen unes quantes processons de pobles veïns i "Acabades de venir les dites professons, se formà la de la vila al convent, sent esta com la profesó de la semana santa" (foli 180 r). Després de la processó general de deprecació, aquest any ja es feia la processó més reduïda en què es duia el sant Crist de Bormio a la capella de Sant Roc: "Finit lo ofici [a l'església parroquial], se formà la profesó per a portar la santa imatge per la vila que sols hi va lo pendó y la santa figura, la qual portaren al coll los reverens y ajagut; y en dita profesó se canta un villancico a la plasa de Sant Roch y se acaba entre tres y quatre hores de la tarde tornant-se la santa imatge, se dexa a la mesa del altar major y se adora per la gent y després a la nit se torna a son nicho del altar major." (foli 180 r)

Al quadre, hem destriat quatre columnes diferents: la música, la representació de la passió, les institucions i els deixuplinants.

Quant a la primera columna, veiem que hi ha uns elements més aguts o estridents a l'inici de la processó (el tabal, la trompeta i la campaneta), i uns altres de més melòdics que van distribuïts entre la crucifixió i la mort de Crist (la capella de cantors).

Tot i que el manteniment del mestre de capella i de la capella d'escolans cantors va a càrrec de la Unió de preveres, veiem que per la participació tant en cantar el Misserere els divendres de Quaresma com en anar a la processó del Dijous Sant reben pagament de la confraria de la Sang. Per exemple, el 1703, consta que aquest pagament fou fet al mestre de capella reverent mossèn Boldú, i fou de set lliures;⁹ en altres anys, un pagament més global al mestre de capella inclou també aquesta despesa.

La segona columna, de representació de la passió, presenta un moment de transició entre el dinamisme de les representacions i el hieratisme dels passos processionals.

Els impropis de la passió són portats per nois, que porten també una creu nua.¹⁰ Els més habituals són: la llança, la canya amb l'esponja, els tres claus, el martell i les tenalles, l'escala, el sol i la lluna, el gall de les tres temptacions. Però podien ser més: el calze, la bossa de diners (que cobrà Judes), l'orella (que sant Pere tallà a Malcús), el fuet dels assots, la corona d'espines, el drap de la Verònica, la túnica i els daus amb què se la jugaren, el llençol (amb què fou embolicat el cos), etc. Aquí no són especificats, ni tampoc a l'inventari, on s'usa també el terme genèric i prou.

L'Ecce Homo és ja un pas portat a càrrec de la confraria de Sant Roc.

Segueix el Natzarè, és a dir, un home portant la creu a coll (representa Crist), acompanyat d'un altre, que rep el nom específic de Simó Cirineu (qui l'ajudà a portar la creu fins al mont Calvari).

Crucifix (amb Crist clavat a la creu) portat amb ajudants, tots ells en representació de la confraria de la Sang o del Sant Crist.¹¹

---

9) Als comptes del catorze de juliol de 1702 al divuit d'agost de 1703 (per tant, comprenent la Setmana Santa de 1703), consta el pagament "A Me. Boldú per cantar los divendres de Quaresma lo Miserere y en la processó del Dijous Sant a fals bordó, 7 lliures" (foli 60 v)

10) Segons el DCVB, són les figures que representen objectes de la passió de Jesucrist.

11) No sabem si algun any van treure directament la imatge del Sant Crist de Bormio, però el fet que ja a les rogatives aquest només fos portat de la capella a l'altar major de l'església parroquial i, més endavant, tret en processó fins a la capella de Sant Roc, després que s'hagués fet la processó de rogativa des del convent fins a la parroquial sense que hi anés fa pensar que tampoc en aquesta processó el traïrien cap al convent.

El misteri de Nostra Senyora de la Soledat és un altre pas, portat a càrrec de la confraria de Nostra Senyora.¹²

El Sepulcre és un altre pas, a càrrec de la confraria de Sant Esteve i del Sant Nom de Jesús. Aquest pas anava acompanyat de dos figurants, el centurió i el seu criat.

Tancava aquesta part representativa de la passió la Vera Creu portada per preveres.

La quarta columna, dels deixuplinants, a peu descalç, veiem que anaven repartits en tres terços entre els diferents moments de la passió, com una mena de representació col·lectiva o cor grec, que representava de manera ben explícita el lament del poble cristià.

A la tercera columna, de representacions institucionals, comprovem el domini de la confraria de la Sang en aquesta processó.

Els estandards (negres) i la bandera de la confraria emmarquen, a l'inici de la processó, la presència dels nois de l'escola, acompanyats del mestre.

I després de la part de representació de la passió, vénen altres parts institucionals: la Unió de preveres amb la Vera Creu, i les autoritats municipals: governador, batlle i paers. Segueixen després els homes a doble reng, dos homes vells que marquen separació i ordre, i les dones a doble reng.

Trobem, doncs, que la participació de les altres confraries no és a nivell de penons ni d'estandards, sinó tan sols d'elements de la representació de la passió (passos i figuracions). El fet que algun d'aquests passos aparegui com a propietat de la confraria de la puríssima Sang fa pensar que era aquesta confraria la que els comprava o manava fer a pròpies costes i després en feia deixa a alguna altra confraria de la vila perquè en tingués cura i participés amb ell a la processó.¹³

EVOLUCIÓ DE LA PROCESSÓ

En un primer moment, la processó és protagonitzada i controlada per la confraria de la puríssima Sang. Hi aporten com a mínim els penons propis, un santcris, la imatge de Nostra Senyora de la Soledat i el pas del sepulcre. Prenen també a càrrec despeses en vestes i atxes per a l'acompanyament, així com en els deixuplinants que acompanyen la processó en parts destacades.

En un moment determinat, o de manera gradual, cap a mitjan segle XVII, la confraria va deixant a càrrec d'altres confraries el pas del sepulcre i altres passos

---

12) No precisem més els documents, així que podríem pensar si hi havia la confraria de Nostra Senyora de la Soledat, com a confraria de viudes; sí que hi és precisat l'acompanyament d'aquestes al pas, juntament amb dos prohoms vells. La confraria que sí sabem de cert que existia a la vila era la confraria del Roser, amb capella i tot a l'església parroquial; era a aquesta (confraria de Nostra Senyora del Roser) que estava encomanat el pas?

13) Així apareix explicitat, també, en altres poblacions.

que s'hi van afegint, cosa que comprovem com un fet que s'ha anat afegint a l'ordinació conservada de mitjan segle XVII.¹⁴

L'any 1664 trobem la despesa d'una lliura en fer els improperris; podria ser una renovació o el moment de la introducció. No ho podem determinar amb exactitud, puix que l'ordinació existent que hem transcrit, on ja hi són presents, no porta data i és just de l'entorn de mitjan segle XVII.

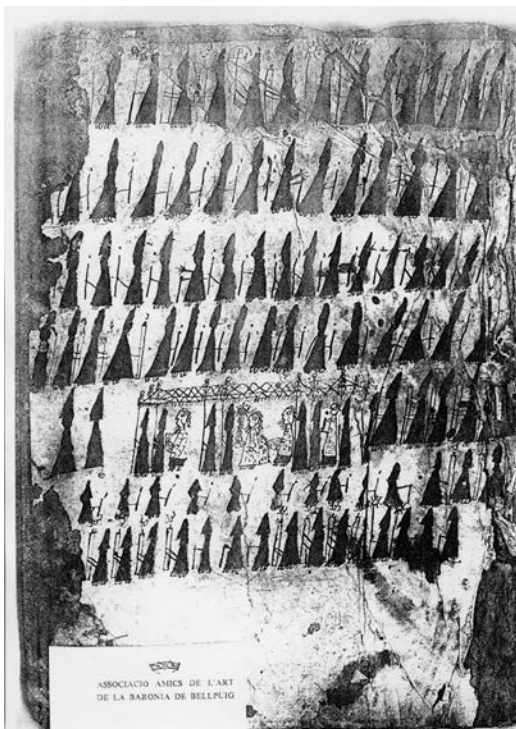
En un inventari de la confraria, de l'any 1736, podem destriar alguns objectes que eren usats a la processó del Dijous Sant:

“Ítem se troba un caixa banch a la mà esquerra, pany y clau, al entras la capella, dins del qual s'i troban los inproperis de la passió, que van a la profesó del Dijous Sant.

Ítem se troba una caixa llarga a la mà dreta, al entras a la capella, ab pany y clau, dins la qual y ha quatre bastons, dos blanch y dos negres, per los dos companys del pandoner; també s'i troban dos ganfanons de tela negres, y unes llanternes de paper per la profesó del Dijous Sant.” (foli 187 r)

Probablement hi ha algun altre element entre els que són citats després, que també hi sigui usat. Però l'únic que de segur també hi anava és la figura de Nostra Senyora de la Soledat, que es troba al nínxol on hi ha el santcríst. Diu:

“Dins lo nicho s'i troba:

Dibuix d'una processó penitencial (les vestes, atxes i ciris, la Vera Creu) contingut a la coberta d'un llibre, a Bellpuig (Arxiu J. Torres).

14) Així consta també, com hem avançat a l'apartat anterior, en moltes altres poblacions. A Girona: "Des de la fundació de la Reial Confraria de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist se celebrà, a la tarda i nit del Dijous Sant, un acte religiós per recordar als fidels els passos de la Passió i Mort del Senyor. Organitzada la processó començaren a concórrer-hi els anomenats "passos", els quals eren fets construir per la Confraria de la Puríssima Sang i els entregava en dipòsit als diferents gremis de la ciutat perquè es cuidessin de la seva conservació i els acompanyessin a la processó. Entre ells, el pas de l'Oració a l'hort, a càrrec del gremi dels sabaters; el de Jesús flagel·lat, a càrrec del gremi dels mercers; el de Jesús amb Pilat, a càrrec del gremi dels sastres; el de Jesús amb la Verònica, del gremi dels ferrers; Jesús Clavat a la Creu o Enarboració, del gremi dels paletes i Mestres d'obres; el Davallament, del gremi dels fusters; el de la Mare de Déu de la Pietat i, el del Sant Sepulcre, era de la Confraria de la Puríssima Sang." pàg. 15 a Joaquim ALEGRET i TAULER, Santiago PÉREZ i MORATONES, *Els manaires de Girona (1751-1990)* Ajuntament de Girona (Girona, 1990).

Primo una Mare de Déu de la Soledat vestida de seda, ab manto de tafatà, ab un gipó y serenero.

Ítem dos palmatòries platejadas, una a cada costat de la Santa Figura.” (foli 188 v)

A la segona meitat del segle XVIII i principis del XIX és el període en què menys es noten les despeses de la confraria per aquesta processó, com si hagués anat caient en decadència.

Hi ha dos fets que ho poden explicar: d'un costat la força que va prenent la congregació de Nostra Senyora dels Dolors, amb major implicació dels preveres en el seu funcionament, i de l'altre el progressiu decandiment del convent, que acabà per ser abandonat pels pares franciscans.

La congregació dels Dolors, fundada a finals del segle XVII, organitzava la processó dels Dolors el divendres anterior al diumenge de Rams, i acabarà per concentrar-hi representació de la resta de confraries en passos estàtics, de forma paral·lela i en clara competència amb la processó de Dijous Sant organitzada per la confraria de la puríssima Sang de Crist. Podem pensar que el progressiu creixement de l'una aniria en gradual decandiment de l'altra, almenys per a les activitats de la Setmana Santa.

Els comptes de la confraria de la puríssima Sang en aquest període es troben molt més encarats a les processons de deprecació per pluja i d'aclamació o acció de gràcies si s'aconseguia aquesta (als mesos d'abril/maig, en general) i, especialment, a la celebració de la festa patronal per Santa Creu de setembre (el dia catorze de setembre).¹⁵

Al segle XIX consten sovint les despeses en disminució de les atxes per a la processó de Dijous Sant. També una nova representació que considerarem a l'apartat següent: els armats.

A l'últim terç del segle XIX tornem a trobar dades interessants als comptes sobre el Dijous Sant.

D'un costat el pagament específic del sermó de Dijous Sant: uns trenta-dos rals.¹⁶ Segueix la despesa de disminució de quatre atxes a la processó del Dijous Sant, uns divuit o vint rals, poc més o menys.

Als comptes del període 01.09. 1864 a 01.09.1865 hi ha despeses importants de renovació de vestuari de la imatge de Nostra Senyora de la Soledat: “Ítem, impor de unes faldilles de paño de seda per fer un vestit a la Mare de Déu de la

15) Hem fet el seguiment d'aquesta a “La Festa Major de setembre a la vila de Bellpuig”, dins *Miscel·lània d'estudis. Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, núm. 27 (Bellpuig, 2013), pàg. 17-38.

16) Als comptes del període 01.09.1863 a 01.09.1864 es produeix el canvi de comptar amb lliures, sous i diners a comptar en rals i maravedís (morabatins).

Soledat ... 120 rals” (pàg. 164). I encara, per deu canes de galó de plata ample i estret per al vestit, 36 rals.

El 1870 paguen deu rals als portadors de la imatge de Nostra Senyora de la Soledat a la processó i a partir de 1872 és constant la doble despesa als portadors dels “túmbols” de Nostra Senyora de la Soledat i de Jesús Natzarè, amb una almoina variable, segons els anys, entre catorze, divuit i vint-i-dos rals.

Des de 1886 deixen d'aparèixer aquests pagaments i només esporàdicament en retrobem algun. L'any 1899 despenen vuit pessetes en un galó pel vestit de la Soledat i paguen una pesseta als portadors del “túmul”.¹⁷

ELS ARMATS

Als comptes de despeses del segle XIX apareixen diverses dades interessants sobre els armats.

La primera que hem trobat és dels comptes de 1841 i fa referència no a la introducció, sinó a una despesa de manteniment: “Ítem per la recomposició de les corases dels Armats y comprar un tambal y fer-lo apariar per lo fusté....5 lliures 9 sous” (pàg. 124).

I uns anys més tard, el 1858, consta una renovació important del vestuari dels armats que ens confirma que mantenien els armats amb dues altres administracions, la de la congregació dels Dolors i la del Sant Nom de Jesús: “Ítem y últimament, ymport del que à correspo[s]t a esta Administració per las 14 corasas, cascós y vestits dels Armats, los que se han costejats per las tres Administracions, a saber, S. Christo, Dolors y San[t] Nom de Jesús. Import....50 lliures 7 sous 6 diners” (pàg. 152).

I al 1861: “Ítem import dels ascuts dels armats, al señor Ramon Vilamajó... 8 lliures 8 sous 9 diners” (pàg. 157).¹⁸

Per veure l'evolució dels armats és interessant seguir les dades que tenim d'una altra de les administracions que veiem que compartien despeses en el vestuari dels armats i del capità Manaia: la congregació dels Dolors.

El llibre on ja trobem alguna referència és el *Llibre de comptes de la Venerable Congregació de Maria Santíssima de los Dolors, jun ab son inventari. Comensa en lo any de 1799*.

---

17) Als comptes del període 23.12.1888 a 03.11.1889 han fet un nou canvi en els comptes, ara en pessetes i cèntims de pesseta. Aquest canvi ja es manté fins al final.

18) Aquest Ramon Vilamajó sabem que era escultor per un altre càrrec que fan als comptes del període 01.09.1861 a 01.09.1862, en què es carreguen “Ítem import al Sr. Ramon Vilamajó, escultó, per encarnar de nou lo Niño Jesús, dorar lo núbol y peaiña y la capsa en què vingué custodiat... 7 lliures 10 sous” (pàg. 159).

Els armats de Bellpuig a mitjan segle XX (Arxiu A. Saladrígues).

És a l'inventari lliurat el cinc de desembre de 1802 pels sagristans Felip i Pau Bosch que apareix la dada: “Ítem 14 morrions jun en lo del capità Manaya.” (f. 8v)¹⁹

Després, als comptes del període 1829-1830 consta la despesa de tres lliures i quinze sous en vint escuts (foli 20 r). I als dels anys 1831-1832 es carreguen la despesa per set escuts de llauna, a tres sous per escut, una lliura i un sou –és a dir, vint-i-un sous- (foli 23 r). I encara als comptes del període següent (1832-1833) hi ha la despesa en dotze escuts més de llauna, per dues lliures i cinc sous (foli 24 r).

Als comptes del període 09.1840 a 09.1841 hi ha una despesa de quatre lliures, quinze sous i 8 diners per arreglar els armats (foli 31 v). I als del següent (09.1841-09.1842) despenen en la compra de dotze canes i quatre pams de cotó enpercalat, veta, fil i agulles per arreglar l'altar i fer compondre les “coraces” i el “túmbol”, onze lliures, dotze sous i tres diners (foli 32 r).

Als comptes dels anys 1858-1859 consta la despesa de quaranta-set lliures i catorze sous en els vestits de quatre armats (foli 40 v).

En els dels anys 1860-1861 consta la despesa de cinquanta-set rals “Satisfet per lo que coste lo casco y plomero del capità Manaya” (foli 41 v). I en 1879-1880, seixanta rals per la renovació dels vestits dels armats (foli 52 r).

---

19) Al mateix inventari consten una colla de vestes i cucurulles: 39 vestes i 2 dolentes, i 38 cucurulles, més 17 vestes noves i 17 cucurulles, més 7 vestes i 7 cucurulles per a les Sibil·les (foli 8 r)

El fet que consti que les tres administracions (Confraria de la puríssima Sang de Jesucrist, congregació dels Dolors de la verge Maria i confraria del Sant Nom de Jesús) participin en la despesa de vestits i demés arnesos del capità Manaia i els armats fa pensar que totes tres els farien anar a les processons respectives que tenien a càrrec, però sembla que capità Manaia i armats s'organitzessin per compte propi i no trobem ajuts en pagar-los per anar a les processons.²⁰

Aquestes processons serien, per la congregació dels Dolors, la processó de divendres de Passió; per la confraria de la puríssima Sang de Jesús la processó de Dijous Sant i per a la confraria del Sant Nom de Jesús la processó de Divendres Sant. No tenim notícia que s'hagi conservat llibres de la confraria del Sant Nom de Jesús, així que tampoc en tenim la seguretat per a aquesta última atribució.

Per a les poblacions més destacades, veiem que la introducció dels armats ve a produir-se en general entre finals del segle XVII i mitjan segle XVIII. A Reus el 1705 (consten ja els armats amb el capità Manaia al front de les processons de Setmana Santa),²¹ a Girona de segur ja el 1751 (obrien les processons del Dijous Sant i del Divendres Sant),²² a Lleida el 1753 (Processó del Sant Enterrament, del Divendres Sant, capità Manaia i dotze armats, més dos que acompanyaven el Guió de la congregació),²³ etc.

De l'any 1931 és el sisè fascicle de l'*Arxiu de Tradicions Populars* (revista de folklore dirigida a Barcelona per Valeri Serra i Boldú), i en ell hi apareix un interessant article de Ramon Saladrigues i Oller amb el títol "Els tocs dels armats". Transcriu a l'inici quatre tocs característics del tambor dels armats de Bellpuig i constata que participen tant a la processó dels Dolors com a la del Dijous Sant a la nit.

Diu: "En ambdues diades van a les processons solemnes que se celebren, un escamot d'armats que animen molt la part externa de la festa donant-hi una nota molt virolada amb el tambor, perquè els armats de Bellpuig es mouen i actuen a compàs dels tocs d'un tambor, de què anem a parlar.

Prenen part principal en les festes de Setmana santa, puix que surten per primera vegada el dia de la festa dels Dolors, van a acompanyar sempre l'Ajuntament, quan va de casa la Vila a l'església parroquial i viceversa, presten guàrdia al peu

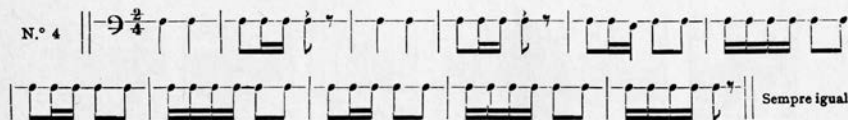
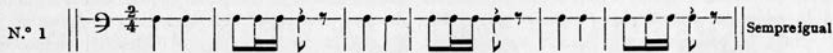
20) Els ajuts són, com ja hem comentat, en la renovació del vestuari i arnesos.

21) D. A., *Tradicioniari. Enciclopèdia de la cultura popular de Catalunya*, volum 5. *El calendari festiu* (Barcelona, 2005), pàg. 189.

22) Joaquim ALEGRET i Santiago PÉREZ, a *Els manaies de Girona (1751-1990)*, diuen: "Segons l'historiador Ramon N. Comas i el Folklorista Valerià Serra i Boldú, els manaies, també dits "armats" en altres indrets, aparegueren en les processons de la Setmana Santa quan el Pare Epifani Cedó, de l'Orde de Servitas, entorn de l'any mil sis-cents seixanta-tres establí, en el seu convent de Nostra Senyora del Bon Succés, a Barcelona, la Confraria de Nostra Senyora dels Dolors, si bé a Girona no apareixen fins a l'any mil set-cents cinquanta-u." pàg. 16.

23) Vegeu Jordi CURCÓ i PUEYO, "Tu que t'has menjat la truita". *La Setmana Santa de Lleida: història, costumisme i tradició* (Lleida, 1992), pàg. 52. Consta que aquell any hi hagué "un acord entre la Congregació [de la Sang] i onze entitats gremials de la ciutat: els fusters, cerers, ferrers, adobadors, sabaters... que assumiren la construcció dels passos i l'erecció de les veus respectives confraries per acompanyar-los. La congregació es faria càrrec del guió per encapçalar l'Enterrament del Senyor i el gremi dels venedors de roba, costejaria els vestits dels "armats".

TOCS DELS ARMATS

ELS TOCS DEL TAMBOR DELS ARMATS

una nota molt virolada amb el tambor, perquè els armats de Bellmunt es mouen i actuen a com-

Melodies dels armats de Bellpuig a la festa dels Dolors, segons Ramon Saladrígues i Oller.

del Monument i, per fi, van a la processó del Dijous sant, a la nit. Però com que llueixen totes llurs habilitats, diguem-ho així, la nit del divendres de Dolors, a la processó de la Mare de Déu, donarem a conèixer els tocs que executen aqueixa nit en els diversos moments en què actuen.

Entren en funcions després de sopar, del dia dels Dolors, a l'objecte de preparar-se per a la processó. Llavors van a casa del capellà de la Congregació, al compàs de la melodia núm. 1.

Allí s'han reunit els capellanets, una colla de xicotets de cinc a deu anys, vestits amb sotana, sobrepellís i bonet, que duen penjat al pit un escut dels Dolors.

Al mateix compàs van a cercar el prior; d'allí, a casa la priora, i finalment al col·legi de les Germanes Carmelites, en el qual recullen una munió de nenes petites, vestides de blanc, des d'on, ja reunits tots els components que aniran a la processó, fan cap a l'església parroquial.

Surt la processó, que acuden a presenciar infinitat de gent dels pobles veïns i dels del poble que tenen la casa situada fora del curs que ha de passar. L'afecte a la Mare de Déu els porta allí, però hi ha sempre un xic de curiositat de veure'n

el lluïment, segons sigui el major o menor nombre d'atxes que els priors hi fan anar. Els armats toquen, en sortir de l'església, la melodia núm. 2.

S'entén que al compàs d'aqueixes notes es mouen els armats i evolucionen, i fan l'estrella i altres habilitats.

Segueix la processó pel curs acostumat i en arribar a la plaça de Sant Roc, quan el túmul de la Mare de Déu està encarat a l'església parroquial, i encara que no sigui la mitja nit, es fa major silenci; al campanar toquen l'oració, durant la qual el tambor dels armats fa el toc núm. 3.

Va la processó cap a l'església, i en acabar se'n va tothom a casa seva. Quan les autoritats van a casa de la Vila precedits dels armats, en arribar-hi se situen a cada cantó de la porta d'entrada, i així que els magistrats populars passen, el tambor executa el toc núm. 4.”²⁴

Hem copiat la llarga descripció i reproduïm també les melodies, perquè és ben probable que la melodia núm. 2 per al sortir de l'església i conformar-se la processó, així com per a la seva evolució i mostra d'habilitats durant la processó, fos també la melodia que usessin durant la processó del Dijous Sant.

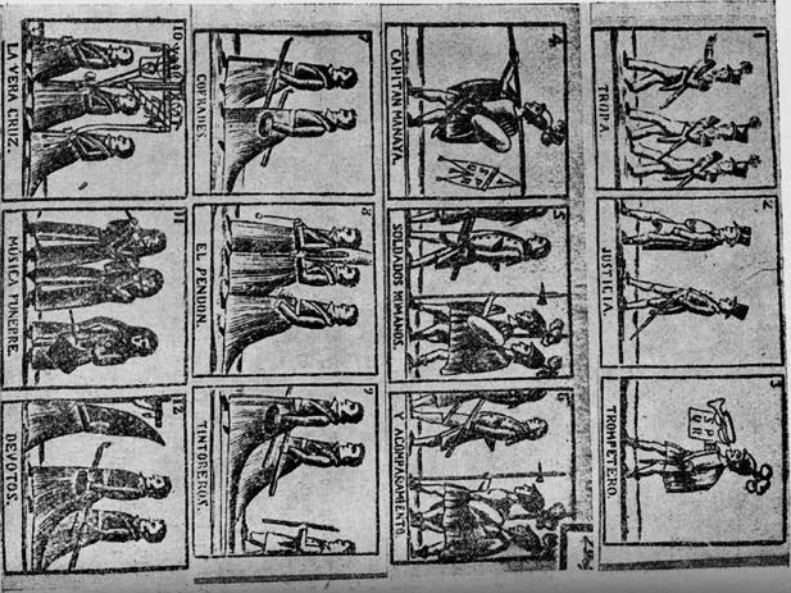
COMPARANÇA AMB ALTRES PROCESSIONS DEL DIJOUS SANT

Probablement, com en el cas de la processó de Corpus, la processó que donava model a l'àmbit català fou la de Barcelona, que era organitzada per l'arxiconfraria de la puríssima Sang i que sortia des de l'església de Santa Maria del Pi. Francesc Curet descriu així la processó del Dijous Sant barcelonina:

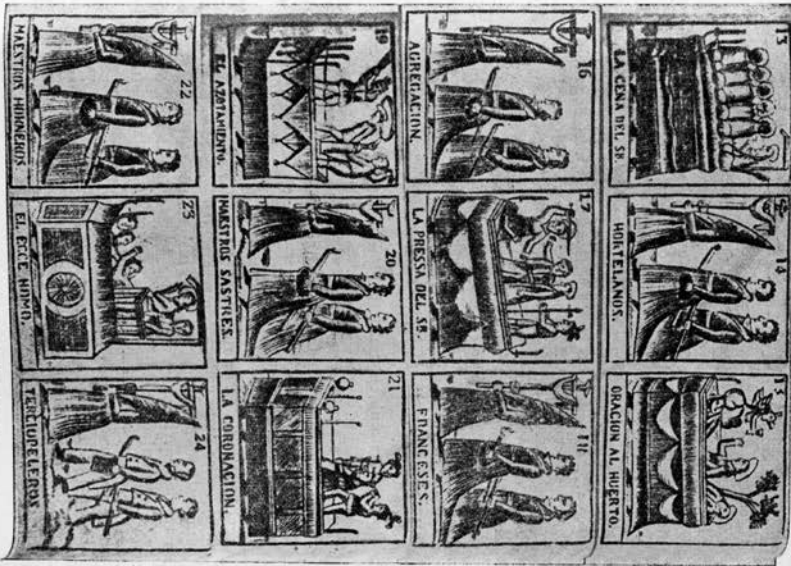
“En el darrer quart del segle XVIII, la formació de la comitiva era la següent: Batedors a cavall que obren el pas; Agrupació de joves comerciants, amb el seu penó; el “Capità Manaia” i un nombrós escamot d’armats”, comparsa costejada pel gremi de Botiguers; la Vera creu, escortada pel gremi de Tintorers de draps; “pas” del “Sant Sopar”, del gremi de Fadrins Sastres; “l’Oració a l’hort de Getzemani”, el gremi d’Hortolans de Sant Antoni; “La presa del Senyor”, per una agrupació de diversos confreres i congregants; “Quan despullaren el Senyor”, del gremi de Tintorers de seda; “Flagel·lació de Crist en la columna”, a càrrec dels francesos residents a Barcelona; “Crist coronat d’espines”, del Gremi de Mestres Sastres; “Ecce homo o quan tragueren el Senyor al balcó del Pretori”, del gremi de Mestres Forners; “El Senyor amb la creu a coll”, del gremi de Velluters; “Quan clavaren el Senyor en la creu”, del gremi de Mestres Sabaters; la imatge del Sant Crist crucificat, per l’agrupació dels 72 portants de

---

24) Ramon SALADRIGUES i OLLER, “Els tocs del tambor dels armats” a *Arxiu de Tradicions Populars*, núm. 6, pàg. 359-360.

Auca de la processó del Pi, en el segle XIX

Auca de la processó del Pi, en el segle XIX

Auca de la processó de Dijous Sant a Barcelona, inclosa al llibre de Francesc Curet, Costums, festes i solennitats.

l'Arxiconfraria de la Sang; “El davallament de la creu”, del gremi de Calderers, Ferrers i Llanterners; la Santíssima Verge de la Pietat, del gremi d'Hostalers i Taverners; “Enterrament del Senyor”, del gremi de Fadrins Forners; “Quan depositaren el senyor en el sepulcre”, del gremi de Revenedors; el pas de la Mare de Déu dels Dolors, del gremi de Mestres Fusters; Congregació del Sant Crist de l'Aflicció, de Santa Marta, que portaven dotze banderes de les “sibil·les” molt ben decorades i amb poms daurats i, finalment, el Sant Sepulcre, sota tàlem negre, a càrrec de l'agrupació de congregants elegits a la sort de l'Arxiconfraria de la Sang, voltat per una escorta de soldats romans. Tancava la processó la Comunitat de la parròquia del Pi, la junta de l'Arxiconfraria de la Sang i un piquet de tropa.”²⁵

La població més propera de la qual en tenim dades és Tàrrega; sabem que l'any 1680 se celebrà la processó de Dijous Sant amb més sumptuositat; si els anys anteriors anava a càrrec de la confraria de l'Esperança i de la puríssima Sang, que hi portaven el misteri de Jesús crucificat, aquell any s'hi afegiren tres confraries més, amb un misteri cada una: la confraria de Sant Josep i Sant Eloi amb el misteri de la coronació d'espines, la confraria de Sant Ramon amb el misteri de Crist portant la creu (el Natzarè) i la confraria de Santa Basilisa amb el misteri del Sepulcre.²⁶

Ramon Berga exposa com va creixent al llarg del segle XVIII: el 1719 s'hi afegeix el pas de l'Oració a l'hort, a càrrec dels “minyonets”, i el 1729 la Verònica, a càrrec de la confraria de Santa Anna.

Una doble ordinació de la processó de Dijous Sant a Cervera corresponent a l'any 1673 i següents ens dóna alguns passos més,²⁷ tot i que de la primera relació a la segona n'han desaparegut uns quants en un procés de simplificació.

Al primer relat, en què va precisant-se els acompanyaments d'atxes a cada pas, hi van tretze passos o figuracions, que són:

Oració a l'hort (“pas de Christo en lo Hort”)

Flagel·lació (“Christo en la columna”)

Ecce Homo (“Christo en lo balcó”)

Natzarè (“quant Christo aporta la creu”)

La Verònica

---

25) Francesc CURET, *Visions barcelonines 1760-1860*, volum *Costums, festes i solemnitats* (Barcelona, 1957), pàg. 185 i 188.

26) Vegeu Ramon BERGA i ROSSELL, “La procesión antigua de Jueves Santo en Tárrega”, a *Nueva Tárrega*, any V, núm. 198 (Tàrrega, 20.03.1948), sense numerar, dues pàgines.

27) Vegeu-ne transcrit el text complet al nostre treball “La temàtica pasqual a les terres de Lleida fins al segle XVIII” a Albert ROSSICH, Antoni SERRÀ CAMPINS i Pep VALSALOBRE (editors), *El teatre català dels orígens al segle XVIII* Edition Reichenberger (Saragossa, 2001), pàg. 175-196, especialment pàg. 195-196.

Crist crucificat

Les Maries

Misteri dels adroguers

Misteri de Nostra Senyora dels Dolors

Sepulcre

Verge al tern

Al segon llistat només apareixen els noms dels passos, acompanyats de les confraries que en tenen càrrec, i d'onze han quedat reduïts a set, que són:

Misteri de l'hort, a càrrec de la confraria de Sant Roc (confraria dels corders i espadenyers)

Natzarè (“Christo portant la creu”), a càrrec de la confraria de Santa Anna (confraria d'assaonadors i blanquers)

La Verònica, a càrrec de la confraria dels fadrins

Crist crucificat, a càrrec de la confraria de la Sang (confraria general, de culte)

La Mare de Déu dels Dolors, a càrrec dels notaris

Davallament de la creu, a càrrec de la confraria del Sant Esperit (general, de culte)

Sepulcre, a càrrec de la confraria de Santa Maria (general, de culte)

Cervera, processó de Dijous Sant circa 1673	Cervera (segon ordenament)
Pas de Christo en lo Hort	lo Misteri de l'hort, confraria de Sanct Roch
Christo en la columna	
Christo en lo balcó	
Quant Christo aporta la creu	Christo portant la creu, confraria de Santa Anna
la Verònica	la Verònica, confraria dels fadrins
Christo crusificat	Christo crucificat, confraria de la Sanch
las Marias	
Misteri dels adroguers	
Misteri de Nostra Señora de les Dolors	la Mare de Déu dels Dolors, los notaris
	lo Devallament de la creu, confraria del Sant Esperit
lo Sepulcre	lo Sepulcre, confraria de Sancta Maria
la Verge al tern	

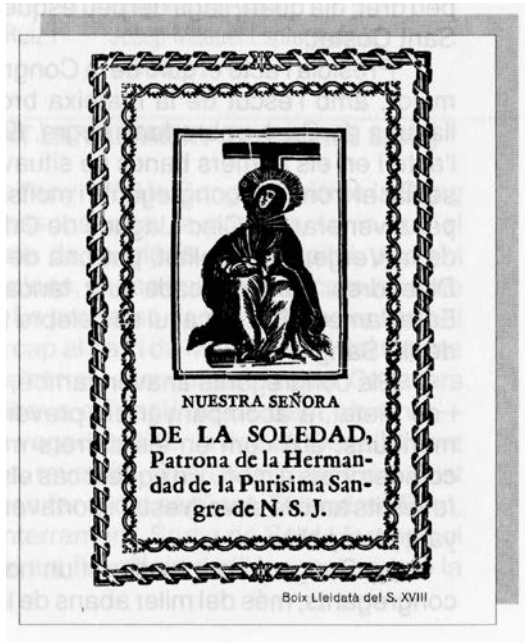
A la processó de Bellpuig, si deixem de banda impropis de la passió, creu nua i Vera Creu, i ens centrem en els passos que reproduïxen la passió de Jesús, en tenim només cinc, però estan compresos en el primer relat que hem considerat de Cervera.

Són: Ecce Homo, Natzarè, Crist crucificat, Nostra Senyora de la Soledat²⁸ i Sepulcre.

És clar que com més important fos la població, més confraries podria haver-hi a càrrec de més passos. Per veure la gran quantitat que n'hi podria haver no cal anar a les actuals processons andaluses, sinó que anant a la processó de la Sang que encara es fa a Mallorca, hi trobem una gran quantitat de passos que, alhora, ens permeten veure la diferenciació que hi ha entre Nostra Senyora de la Soledat i Nostra Senyora dels Dolors, que no són en absolut la mateixa imatge ni corresponen al mateix culte.²⁹

Així, Nostra Senyora dels Dolors correspon a la imatge de la verge Maria al peu de la creu (forma part del conjunt d'imatges que hom anomena el Calvari, on es veuria Jesús crucificat i, al peu de la creu, la verge Maria, sant Joan i Maria Magdalena).³⁰ En canvi, Nostra Senyora de la Soledat representa la solitud de la verge Maria després de la mort de Jesús; es troba al peu de la creu, però amb la creu ja sense el cos de Crist, després que ha estat davallat de la creu i enterrat.³¹

Per l'afinitat entre les dues, trobem la presència d'una i altra imatge abans del Davallament o del Sepulcre. Però tradicionalment de Nostra Senyora de la Soledat en tenien imatge la confraria de la puríssima Sang i la consideraven patrona pròpia,³² i en canvi, de Nostra Senyora dels Dolors es formarà més tard (a partir de finals del segle XVII) congregació, com passa aquí a Bellpuig i a moltes pobla-

Estampa reproduïda al llibre de Jordi Curcó, "Tu que t'has menjat la truita".

28) A Cervera, Nostra Senyora dels Dolors.

29) Entrant, per internet, al bisbat de Mallorca, hi ha tota l'ordinació del "Protocol a seguir dins la seu de Mallorca. Processó de la Sang (Dijous Sant)", amb l'"Orde de sortida de la processó de la Sang (Dijous Sant)". Aquí hi ha fins a quaranta-tres seccions o elements graduats. Tamborers a l'inici, seguits de penitents lliures, de germandats i confraries amb les representacions o passos (trenta-quatre de precisats com a tals); no hi ha en l'endemig capella de cantors, però sí al final, després dels passos, el joc de ministrils del Consell de Mallorca, presidència confraria de la Sang, imatge del sant Crist de la Sang, presidència eclesiàstica, Banda municipal i fidels i públic en general.

30) Se'n fa la precisió a les imatges conservades a Ponferrada.

31) Com diu al peu d'una imatge de Nostra Senyora de la Soledat, de Lleida, ella és la patrona de la germandat de la puríssima Sang.

32) Vegeu l'estampa de Nostra Senyora de la Soledat editada a Lleida, on consta explícitament aquesta relació.

cions catalanes (a l'entorn, Tàrrega, Verdú, Cervera, Agramunt, Balaguer, Lleida, etc.). També hi haurà relació, però, amb la imatge de Nostra Senyora dels Dolors (com hem vist a Cervera), i aquesta relació és igualment explícita a Bellpuig.³³

També el cas de Reus ens permet veure la importància i la continuïtat que hi tingué la confraria de la puríssima Sang de Jesucrist, amb notícies des de l'any 1555; en aquesta població, la confraria arribà a ser congregació per butlla papal (el 1759) i, encara, esdevingué congregació reial per títol concedit per Ferran VII (el 1831). Actualment, però, no organitzen ja la processó del Dijous Sant sinó el Viacrucis del Divendres Sant, on continuen mantenint-hi la presència dels “armats de la Sang”, adscrits directament a ells des de l'inici de la seva aparició.

ANNEX DOCUMENTAL

1

1627

Fragment dels comptes del període 1626-1627, a l'apartat de despeses, on consten despeses de la processó de Dijous Sant, en rentar la roba dels deixuplinants i en pòlvores i vi per a ells, en fer vestes, en les atxes de la confraria, en la tea per posar a les graelles per a il·luminar el pas de la processó i en aportar el misteri del Sepulcre.

Arxiu Parroquial de Bellpuig, *Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805*, folis 269 v-270 r (o quadern sisè, folis 20 v-21 r).

E més han de aver que dit die [20 abril 1627] pagaren a una dona per adobar y rentar la roba dels diciplinants, sis sous ll. 6 s.

E més han de aver que a 31 de mars 1627 pagaren per dos peses de bocaram negre per a fer vestes, deu lliures 10 ll. s.

E més han de aver que dit dia pagaren per dos onses y miya de fil blau per a fer dites vestes, dos sous y mig ll. 2 s. 6 [d.]

E més han de aver que dit dia pagaren catorce sous per quinze dotsenes de botons negres per a dites vestes ll. 14 s.

E més han de aver que dit dia pagaren per sis palms de bocaram faltave, nou sous ll. 9 s.

//

---

33) Vegeu l'article ja citat de Ramon Saladrígues i Oller o el nostre sobre la primera Novena al sanctrist (“El Novenari al Sant Crist de Bellpuig” a *El Pregoner d'Urgell*, núm. 862-863 (08.09.2015) pàg. 37-42, especialment pàg. 37).

E més han de aver que dit dia de 31 de Mars 1627 pagaren a Fran[ces]ch Inyigo, apothecari, per les pólvores y lo vi del Dijous Sant, per als diciplinants, onze reals

1 ll. 2 s.

E més han de aver que dit dia pagaren a Joan Plasa, sastre, per mans de fer les vestes, deu reals

1 ll. s.

E més han de aver que dit dia pagaren a Joan Vilagrasa, candeler, per fer les vuit atxes de la confraria, dos lliures

2 ll. s.

E més han de aver que dit dia pagaren a un home per ensendrer les graelles en la professó lo Dijous Sant, devuyt diners

ll. 1 s. 6 [d.]

E més han de aver dit dia pagaren per la tea de dites graelles vuyt sous ll. 8 s.

E més han de aver que dit dia pagaren a quatre hòmens per aportar lo misteri del sepulcre per la professó, quatre sous

ll. 4 s.

(...)

E més han de aver sis cortans de blat que pastaren lo Dijous Sant per als diciplinants

2

1634

Comptes donats per Francisco Llobera de les despeses que fa la confraria per la Setmana Santa.

APB, *Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805*, foli 262r

Descàrrega de Fr[ancisc]o Llobera, de la Setmana Santa, se li encomanà per lo Capítol

Primo a 4 de abril de 1634 comprà 56 lliures de sera a raó de 6 sous lliura, per aches feren per dita comfraria

16 ll. 16 s.

Més del dret del pes de dita sera

ll. 2 s. 6 [d.]

Més per tea i fil de aches

ll. 13 s. 10 [d.]

Més per fer dites aches

2 ll.

Més per pa i veles per als penitents

ll. 8 s. 2 [d.]

Més per asclar tea i al fuster i collasió dels cantors

ll. 18 s. 6 [d.]

Més de portar lo sant sepulcre i nunci i tabalé

ll. 6 s.

Més a mossèn Grasa de anar fora per la confraria i a mossèn Font per les pólvores dels penitents

ll. 17 s.

Més de vi a Josep Torner i per tres llibrels

ll. 15 s. 8 [d.]

Més per netegar la roba dels penitens i tovalles i a un ome de fer Simon Sirineu

1 ll. 1 s.

23 ll. 18 s. 8 [d.]

3

1638, 16, 21 i 27 d'abril i 3 de maig

Relació de la treta del sant Crist a l'abril de 1638 per demanar pluja (avís als pobles veïns, trasllat de la imatge del Sant Crist de l'altar de Sant Antoni a l'altar major i processó de rogatives des del convent fins a l'església parroquial); plou ja durant la processó i en els dies següents, i el tres de maig celebren el Te Deum laudamus i la processó de gràcies.

APB, Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805, foli 142 r i v.

En lo any de la nativitat de Nostre Senyor Déu Jesuchrist de 1638, estan esta plana de Vurgell y Segarra per nostres culpes y peccats ab gran estarilitat de aygua que que del sementer fins la dia està baix mencionada no avia plogut cossa de consideració, ab pitisió dels abitans de la present vila de Belpuig, com també de molts dels pobles serconveïns, los paés de la present vila ajuntaren consell generall als 16 de abril y proposaren que ya veyen com se feyen pregàrias que Nostre Senyor nos vulle fer marsé de donar aygua, que tots los esplets se perden y que si traurian de son sentuari la santa figura del Sant Cristo que està en la capella de Sant Antoni y posar-lo en lo altar major com en semblants nesesitats se avia fet en altres ocasions. Fou determinat per lo consell de dita vila se fes ab la forma sagent que per a dimecres que fou a 21 de abril se fes una profesó solemne ab ofisi y sermó. Primerament se soplicàs al senyor capellà major y a tota la Comunitat tinguesen per bé se fesen semblants deprecacions y que los senyors de paés ó soplicasen, com de fet ó feren. Y dits senyors preveres ó consideren y també deslberaren de avisar tots los pobles serconveïns de tota la contornada ab cartes mesives si volien acudir per a dit dia o fer ses deprecacions y se avisaren 36 villes o llochs. Y lo dimats a les nou ores de la nit los preveres de la reverent Comunitat, juntament lo senyor balle Antoni Arbó, los senyors de paés, qui eren en dit any Miquel Casas, Francesc Ponses, Antoni Vilamajor, los capitans de la confraria de la puríssima sanch de Nostre Senyor vells y nous, qui heren lo senyor Joseph Solà, capità vell, Sebestià Navés, clavari, y Melchior Solà, Jaume Foget, capitans elegits nous, y Francesch Bergadà, clavari, pugaren a la isglésia y mudaren la santa figura de dita capella de Sant Antoni dient ab veu baixa lo sa[l]m del Miserere, y lo posaren en lo altar major, que estava ya aparellats un doser carmasí y enpleiada tota la isglésia lo major pogueren, que havien enpleat los segristans. En dit acte assistiren quibus en Joseph Soler y Nicolau Lot y la senyora Elisabell

Maria de Casanoves. Y posat en lo altar major se'n bexaren tots junts dextant les llàntias y faraons y dos siris de serra blanca ensessos devant la santa figura. Al que isqueren de la isglésia veren tots que ya plovia y que quant pugaren feya molt gantill lluna, que lo dia avia fet un grandísim vent saré. Ací eixa nit continuà la aygua menuda tota la nit y en lo endemà que here lo dime[c]res, la mayor part del dia ab tot //se feren les deprecacions ya determenades ab la forma sagent. La reverent Comunitat, balle y paés, totes les confraries de la isglésia major, viudes y donselles, minyons del estudi anaren al monestir de Sant Bertomeu y alí se ordenà la profesó y vengueren a la isglésia major ab esta forma:

Primo lo estendart o confanó ... un Cristo portat per un estudiant ab toniqua blanca; après tots los minyons del estudi, tots ab comalls o tonyques, portant los enproperis de la pasió y lo darer una creu llissa; y après tres donselles, les més grans, la del mig portarà un Cristo gran y les dos una axa en la mà; tras elles dos viudes y après totes les donselles ab dos renchs, de 10 en 10 rera viuda, y totes anaven descalses, vestides de blanch ab los cabells esbardits, ab Cristos, Creus o Rosaris en les mans; y tras totes, dos viudes. Après quatre axes del banderado y la bandera ab los cordonés; y après los dexeplinats; y a dos renchs, los confreres de totes les confraries ab vestes de bocaram negre cobert lo cap y la cara ab los capusos, descalsos; y tras ells los pares del convent y preveres, cantoria; y tras ells lo balle y paés y demás gent del poble. Y vingueren dret a la isglésia major, que per la aygua y fanch no pogeren sagir tots los carés que avian fet en altres ocasions. Trobaren en la isglésia avian aribades les profesons sagens:

Primo la de Golmés

Barbens

Belianes aribà a les 12 ores, que per la aigua no pogué aribà antes.

Lo síndich del Palau y donà deu realls, sinch per la lluminària y sinch per mises.

Lo síndich de Castellnou donà sinch reals per mises.

Dimats a 27, que fou la vigília del cap de la octava, Nostre Senyor nos donà aygua que la terra restà asesiada, y dit dia los reverents cantaren lo Te Deum laudamos, y los senyors paés juntament ab los capitans deslberaren que per lo dia de Santa Creu, que fou a 3 de maig, se fes solemne ofisi y profasó, fent les gratias de la marsé rebuda; y la nit antes feren llumenares y en la nit plogé fins lo dia de la Creu a mig dia ab gran abundància, que per la aygua no's pogé fer la profasó per la vila, sinó que's digé lo ofici solemne y cantaren lo Te Deum laudamos.

4

1639

Comptes del període 1638-1639, fragment de les despeses en què consten les despeses per a la processó del Dijous Sant, en els deixuplinants, la il·luminació i la cantoria.

APB, Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805, foli 259 r i v

Per fer netes de les vestes dels dexuplinans	ll. 5 s. 4 [d.]
(...)	
Lo Dijous Sant als cantós	1 ll. s.
Per rosetes per les dexoplins	ll. 14 s.
Candelles de seu lo Dijous Sant per les llanternes	ll. 6 s.
Per la tea del Dijous Sant	ll. 4 s.
Per tenir compte a les graelles	ll. 8 s.
Per mig cante de vi negre per los dexuplinans	ll. 6 s.
Per colasió del Dijous Sant , als cantós	2 ll. 6 s.
De una part per fer llanternas	ll. 6 s.
//	
Més per les minves de dos atxes lo Dijous Sant	1 ll. 2 s. 8 [d.]
Més miga cortera de amelles lo Dijous Sant per la coletió	ll. 8 s.
(...)	
Per pólvores per los dexeplinans	ll. 17 s.
Per fer netes les vestes dels dexeplinans	ll. 6 s.

5

1657

Inventari de la confraria del Sant Crist.

APB, Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805, segon quadern, foli 17 r i v

Inventari del que's trobe en la Confraria del Sant Cristo, donat per Joseph Alzina, capità dels elets y del número Miquel Penella, clavari Joseph Ollé, dat lo any 1657

Primerament 4 cortines de tafatà, una verda, altra vermella, altra carmesina y altra negra	4 cor.
Ítem 2 candeleros de lautó	2 can.
Ítem 2 brandoneres de lautó	2 br.
Ítem 11 tovalletes de labavo	11 ts.
Ítem 18 stovalles diferents, les 4 ab puntes	18 sts.
Ítem 3 lànties ab sos farols, les dos de plata y altra de lautó	3 ls.
Ítem 9 vestes de bocaram	9 vs.
Ítem 1 bandera de tafatà negra	1 ba.
Ítem 2 penons de bocaram vert	2 pns.
Ítem 1 standart de tafat[à] vert	1 st.
Ítem 2 astes ab forquilles per portar la santa figura	2 as.
Ítem 6 (ratllat) 3 presentalles de plata	6 (ratllat) 3 ps.
Ítem 11 tovallols diferents, redones y de ret	11 ts.
//	
Ítem 3 camis, 2 amis y dos (ratllat) 3 cordons	7 ds.
Ítem 3 devants de altar, un de brocadelo, altre de mostres blanques y altre de mostres noegradades	3 ds.
Ítem 3 cobrecalses, un de tefetà blau, altre blanch, altre de ret	3 ca.
Ítem 1 casulla de flos de flos, dita la de mossèn Cornellana, ab stola y maniple	1 ca.
Ítem 1 casulla blancha plata	1 ca.
Ítem 1 casulla de domàs vermell, stola y maniple	1 ca.
Ítem 1 casulla de xamellot vermell, stola y maniple	1 ca.
Ítem 1 devant de tauleta de bocaram blau y ret	1 dt.
Ítem 2 devants de tauleta noegradats	2 dt.
Ítem 1 calse de plata sobre dorat ab patena	1 ce.
Ítem 2 corporals y un porificadó v. tenen los capelans	1co.
Ítem 1 misal	1 ml.
Ítem 1 faristol	1 fl.

Ítem 1 sacra	1 sa.
Ítem 1 tafatà vermell stà devan lo rextat	1 ta.
Ítem 2 canadelles de plata	2 ces.
Ítem 1 canpaneta que stà a la capella	1 ca.
Ítem 1 cortina de glasa	1 ca.
Ítem 1 stovalles de mostres usades de bri	1 sa.
Ítem 1 canpanetes de mà, la una té lo sr. Inigo	2 cs.
Ítem 2 basines, una de stany y altra de lautó	2 bs.
Ítem 1 creu per lo basí de aplegar	1 cr.
Ítem 1 caxa ab pany y clau stà a la ...	1 ca.

6

1664

Despesa d'una lliura per fer els impropis per a la processó del Dijous Sant.

APB, Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805, segon quadern, foli 21 v.

Descàrrega de Joan Gineres, clavari en lo any 1664

(...)

Més de fer los intruperis 1 ll. s.

7

1666

Despesa en fer les llibretes als nois cantors per cantar els misereres a la Quaresma.

APB, Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805, segon quadern, foli 23 r

Descarga dóna lo demunt dit clavari, Joan Duals en dit any [1666]

(...)

Més se à donat dos mans de papé blanch a mossèn Miquel Grasa per fer llibretes als minyons per cantar los misereres a la Quaresma, sinch sous ll. 5 s.

8

Fragment del memorial de les obligacions de la confraria referent a la processó de Dijous Sant

APB, *Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805*, foli 56 r

Obligacions de la confraria

(...)

En la profesó del Dijous Sant 4 aches, dues al pendó y dues al sant Cristo. Y fa la confraria tota la llumenària de la tea de tot lo camí passa la profesó. Ítem paga vi y pólvores y lo demás gasto de los dexeplinats, pues la confraria és de la sanch de Jesuchrist.

9

1704

Despeses en la tea i en els deixuplinants de la processó del Dijous Sant, fetes pel clavari de la confraria, el reverent doctor Josep Tàpies.

APB, *Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805*, foli 62 v.

Per la lluminària de la profesó del Dijous Sant, posant la tea Francisco Guar-gues y per son treball 1 lliura 2 sous 1 ll. 2 s.

Ítem per vi, pólvores y ous per a curar los dexeplinats de dita profesó, a Jaume Roig 8 sous 4 [diners] 8 s. 4 [d.]

Ítem a la muller del moso dels paers per a netejar les camises dels dexeplinats 4 sous 4 s.

10

1716

Descàrrega dels anys 1715-1716, despeses en la tea, les atxes i en els deixuplinants de la processó del Dijous Sant.

APB, *Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805*, foli 79 r i v.

Per dos (ratllat) tres quintars de tea y dos càrregues // a ull qui ya ne tindré per a la semana santa 2 lliures 14 sous; dich 2 ll. 14 s.

Per 4 aches he comprat al senyor capellà major dr. Valeri que són més que mitges, dos reals de vuit y mitg, que són 3 lliures 10 sous 3 ll. 10 s.

Al home que féu la lluminària de tea per a la profesó de Dijous Sant que va al convent, pues li doní la tea; per son treball, qui és Pere Guargues, 4 sous 4 s.

Per sinch quartilles de vi a 10 dinés per a curar los dixiplinats 4 sous 2 [diners]; y per a pólvores de restendre al apocatali (apotecari) Vilà, 3 sous; són 7 sous 2 [diners] 7 s. 2 [d.]

11

Ordre de la processó de Dijous Sant

APB, *Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805*, folis 129 r- 130 v.

Jesús, Maria, Joseph y sant Nicolau.

A la Presiosíssima Sanch de Jesuchrist.

Lo horde que se à de tenir en la profesó de la Presiosísima sanch de Jesuchrist en lo Dijous Sant, la qual à de ser mantenguda per los majorals, clavari y altres officials assenyalats per los confreres de dita confraria a son temps y loch.

Primerament procuraran dits confreres, majorals y altres officials de demanar al senyor capellà major que per vuy és, o per temps serà, que lo diumenge de rams exorte a tot lo poble de que acuden ab la devosió que bé tenen acostumat a la professó de la Presiosíssima Sanch de Jesuchrist que's fa en la vila de Bellpuig en la forma següent:

Eixint de la iglésia parrochial de Sant Nicolau après de ésser-se junctats tots los que en ella han de anar, serà la primera cosa la trompeta, y altra persona ab la campaneta, ab ses cotes negres o morades.

Més aniran los estandarts negres portats per dos fadrins o estudiants, ab sos sobrepellisos y vels negres davant la cara.

Més conseqüetivament anirà un estudiant ab lo crusifisi que vuy se té en la cambra dita lo deposador, en lo castell, y après los impropers de la pasió de Christo, y finalment una creu sens Christo; y to[t] assò à de ésser portat per los estudiants y minyons que en dita vila se trobaran, anant vestits de blanch a peu descals y vels negres davant la cara, y los seguesque lo mestre del estudi.

Més seguirà la bandera de dita confraria portada per lo //banderado que serà dit any, com està senyalat ab les constitutions de dita confraria, ab sos cordoners y dos aches a ses costes, com està ordenat.

Més après de dit banderado à de anar seguint lo portant la creu ab Simon Sireneo del millor modo y forma se pugue representar.

Més seguirà la tercera part dels dexeplinants.

Més inseguint dita professó anirà lo crusifisi ab sos ajudants y capella de cantors, com ho ordenarà lo mestre de cant de dita iglésia, y aniran quatre aches de les que aportaran los qui duen vestes.

Més anirà inseguint altra terça part dels dexuplinants.

Més anirà inseguint lo misteri de Nostra Senyora de la Soledat, lo qual porten quatre viudes de dita vila, confrereses, ab los mantos molt baixos, acompanyades de dos pròmens de la vila dels més vells y antichs.

Més les acompanyaran dos viudes antigues ab ses aches moderades, que aquestes són dites capitanes per avisar a les demás viudes y confrereses sempre que mester sie.

Més la tercera y darrera part dels deixepinants à de anar inseguint dita professó. Y després centurió y lo criat.

Més ha de anar lo sepulcre lo millor posat que's pugue, portat de quatre persones molt endolades y cuberts los caps de dol, y a dit sepulcre lo han de acompanyar la mitat de les aches que aportaran los confreres; y tras d'ell les creus de plata y lanterna.

Més seguirà la capella dels cantors y tras d'ells los ecclesiàstichs de la Unió portant la vera creu ab sos hornaments negres. Y tras d'ells vindrà lo senyor Governador, Balle y Pahers y la demás gent del poble y forastera a dos renchs ab lo millor horde y modo sie possible. Y entre los hòmens y //les dones aniran dos pròmens vells perquè vaigen ab lo recato y devotió que.s deu en semblants ocasions.

Més que les lanternes que done la vila les repartesquen ahont los paregue millor als majorals que convingue per la professó.

Professó

Tabal

Trompeta

Campaneta (ratllats)³⁴

Estandarts

Crusifisi del castell

Improperis de la passió

Creu lisa

Aches de Banderado

Banderado y cordonés. (afegit al marge:) Exe Omo ab axes, que són de Sant Roch

---

34) Ratllats els tres i, en altra lletra: Estandarts / Improperis / Banderado / Ecce Homo / Lo porta Creu / disipolans / Crusifisi de la Vila / La Soledat / Sepulcre. Seria, aquest llistat afegit, una versió breu de la processó (els mínims elements a què algun any degué veure's reduïda).

Trompeta³⁵

Lo portant de Creu y Sirineo (afegit amb altra lletra:) ab quatre axes, les quals tenen en càrech los capitans de Sant Joan y de dit misteri.

Tercera part de deixepelinants //

Quatre aches

Capella de cantors

Lo crusifisi de la santa confraria (afegit amb lletra més menuda:) del qual té càrech dita confraria y de dar y fer aportar quatre axes

Terça part de deixepelinants

La Soledad (afegit amb lletra més menuda:) del qual té càrech los capitans de Notra Senyora y de fer aportar quatre axes

Tercera part de deixepelinants

Campaneta (ratllat)

Lo Sepulcre y senturió (afegit amb lletra més menuda:) ab quatre axes, les quals aporten los capitans de Sant Esteve y Santíssim Nom de Jessús

Aches y entre elles les creus y llanterna

La capella de cantors

Los ecclesiàstichs de la reverent Unió

La Vera Creu portada com se acostume

Y després inseguint tot lo poble

(afegit a sota, en lletra més menuda:) Devant la Vera Creu dos axes de la segrestia

Deo Gratias

12

1764

Fragment de la descripció de la treta per rogatives de pluja: la processó des del convent a l'església parroquial.

APB, *Llibre de la confraria de la puríssima Sang de Jesu Christ, 1622-1805*, foli 206 v.

---

35) Afegit al marge esquerre, amb altra lletra:) Lo Ecce Ome de los de Sant Roch. (I encara a sota i amb altra lletra:) Lo Ecce Homo.

Al andemà se arreplegaren tota la gent al convent per la professó de la vila; a hon ja eren tots los impropers del dia antes. Y luego foren arroplegats se comensà arreglar la professó comensant al devant los dos ganfarons, impropers, después lo pendó ab ses aches, que lo pendoniste ere lo Dr. Joseph Flores, de la present vila, lo que posà vint-i-sinch aches a la delantera ab gent ben composta. Después venie lo sant sepulcre ab totes les aches de les confraries. Después la Congregació de Maria Santíssima de les Dolors y son pendó, qual portave lo Dr. Melchor Exalà, tinent de governador de la present baronia, qual posà vint-i-sinch aches a la delatera, tots ab vestes sense les de la dita Congregació, que ab totes eren més de cinquanta. Y al mitg dos cantors que cantaven la Prosa de les Dolors ab molta pausa, y sos arregladors ab vesta. Después venie lo sant Christo de casa la vila ab totes les aches de devoció, que juntes eren dosentes cinquanta. Y al últim después de la molt reverent Comunitat de religiosos y capellans, la vera creu y música cantant la lletania major. Los penitents anaven devant del sant Christo, y sols se admeté a dita professó alguns penitents forasters, y ningú més de foraster a la professó. Y darrere de la Vera Creu anaven sis minyones vestides de negre ab manto, molt tapades, ab un sant Christo. Y molt poques dones, també molt tapades negres. Quant acabaren d'eixir del convent, lo principi de la professó ja ere al portal. Passà per lo carrer de Baix y dret a la plassa de Sant Roch; tot seguit a la iglésia, que eren unes onse ores.